Хведар Жычка

абабвязак

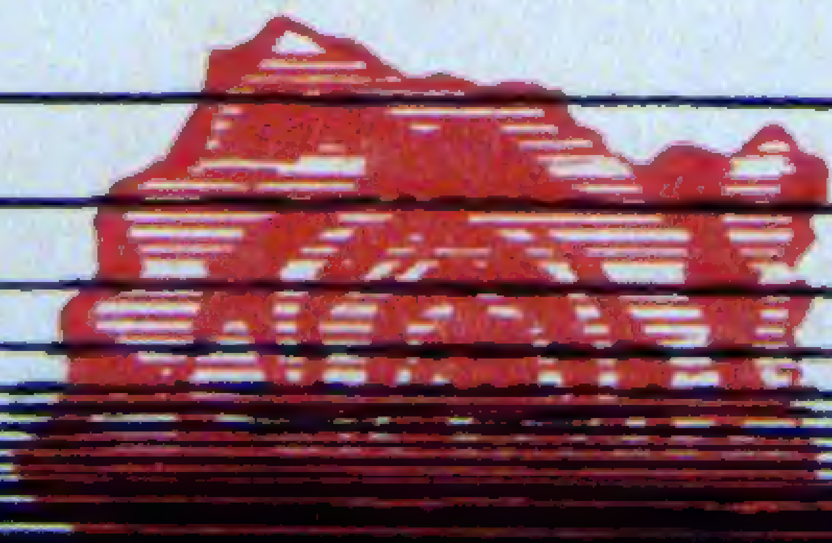

Хведар Жычка

АБАВЯЗАК

ХВЕДАР ЖЫЧКА

абавязак

ВЕРШЫ

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1979

Бел 2
Ж 94

Ж $\frac{70403-214}{М 302(05)-79}$ 47—80 4702120200

Бацькоўскі край — гаючая крыніца,
лясы,
палі,
блакіт над галавой,
цябе любіць, табою ганарыцца —
сыноўні абавязак мой.

Бацькоўскі край — заводы і палацы,
трывалы мост над вечнаю ракой,
твае багацці множыць рупнай працай —
штодзённы абавязак мой.

Бацькоўскі край — лагодны ветрык весні,
лясны зацішак,
лугавы настой,
тваю красу і веліч славіць песняй —
пачэсны абавязак мой.

Бацькоўскі край — салодкі хмель прычасця
да волі вольнай,
радасці зямной,
цябе абараніць ад злых напасцяў —
свяшчэнны абавязак мой!

ІДУ Ў ВЯСНУ

Іду ў вясну,
нібы ў бацькоўскі дом
вяртаюся з дарогі дальняй.
Іду не госцем,
а гаспадаром
сваіх турбот,
лакальных і глабальных.

Іду ў вясну,
у сонечны прыбой,
іду ў сваю штодзённую работу,—
у мора так
выходзіць кітабой,
надзеўшы робу і цяжкія боты.

Іду ў вясну.
І сонцу б'ю чалом.
Іду ў вятры,
пад хмары дажджавыя.
Няхай грыміць над галавою гром:
іду ў вясну —
сваю стыхію!

ВЯРТАННЕ

Дзень добры, Дняпро —
светлая казка майго маленства!
З твайго крутога берага
я закідваў вуду-валасянку,
спадзеючыся злавіць залатую рыбку.
Але ці то прынада была непрывабная,
ці то рыбка была непрынадная,—
яна так і не клюнула...
І тады я перайшоў на твой другі,
пясчаны, бераг,
ён быў цёплы і мяккі,
як матчына далонь.
Я грэўся пад сонцам
і любаваўся,
як па тваёй шырокай спіне
аднекуль з невядомых даляў
прыплывалі плыты, чаўны і параходы,
не спыняліся,
плылі далей —
у невядомыя далі,
пакідаючы ў памяці радасць сустрэч
і тугу развітанняў,
а ў сэрцы —
прагу да нязведанага...

Дзень добры, Дняпро —
светлая песня майго юнацтва!
Па гэтых вось лугавых сцяжынках
блукаў я шчаслівы,
наліты ружовым сокам першага кахання,
што расцвіло ў душы гарэзнай
буйным калінавым цветам.
Вясновымі вечарамі

я назіраў, як у плыткай вадзе
адбівалася зорнае неба,
і мне было ўжо мала
тваёй шырыні і глыбіні,—
сэрца рвалася ў далёкія далі,
каб прайсці лясы, пустыні, стэпы,
узабрацца на тую вяршыню,
з якой можна дастаць
самую яркую зорку
і пакласці яе ля ног каханай...

Дзень добры, Дняпро —
светлая мара маёй сталасці!
Як разумны і клапатлівы бацька,
ты не стаў тады мяне,
гарачага,
імклівага,
неразважнага,
утрымліваць каля сябе,
адпусціў ад сваіх сівых берагоў
у свет нязнаны,
каб я, гледзячы на зямныя дзівосы,
яшчэ больш палюбіў
тваю гордую спакойную плынь,
сумаваў па табе,
як рыбіна ў перасохлай пратоцы...

Дзень добры, Дняпро!
Я вярнуўся з далёкіх вандровак
на твае берагі,
цёплыя і мяккія, як матчыны далоні.

МАЦІ КАСМАНАЎТА

Віток за вітком,
віток за вітком
вакол планеты
аблятае твой сын,
як зусім нядаўна
крок за крокам
ножкамі перабіраў
па вымытай падлозе —
хадзіць вучыўся.

Віток за вітком,
віток за вітком...

А нядаўна зусім
з табою сядзеў на прызбе,
лушчыў фасолю
стручок за стручком
і да бубачкі бубачку
клаў у гліняную міску.

Віток за вітком,
віток за вітком...

Як нядаўна зусім,
падкурчыўшы ногі,
сядзеў за сталом
і на паперы выводзіў
да літары літару
першае слова — МАМА.

Віток за вітком,
віток за вітком...

Як год за годам
і клас за класам...

Не без бядот і трывог:
то цяжка хварэў на адзёр,
то сабакі кручанага напалохаўся,
то праваліўся зімою ў палонку...

Віток за вітком,
віток за вітком...

...Вось і вырас,
роўны з бацькам,
амаль мужчына,
ды ўсё ж яшчэ горкае дзіця...
Куды ж такому ехаць
аднаму
ў белы свет?..

Віток за вітком,
віток за вітком...

Пісьмо за пісьмом
прысылаў з далёкага горада
то часта,
то зусім рэдка.
Суседкі суцяшалі:
«Доўга не піша — добра жыве,
а бяда напаткае —
адразу ўспомніць матулю».

Віток за вітком,
віток за вітком...

Прыходзяць суседзі,
віншуюць,
з павагаю велічаюць па-бацьку
і пашанліва дадаюць:
— Матуля касманаўта.
А ў галаў лезуць
зямныя турботы:

а хто яму там шкарпэткі памые?
Хто згатуе абед,
пасцеле пасцель?..

Віток за вітком,
віток за вітком...

Лічыць матуля гадзіны,
чакае ля тэлевізара
перадачу «Час»,
калі пакажуць яго
адтуль
на імгненне нейкае...
Здаровы, вясёлы,
усміхаецца,
перадае ёй прывітанне...
Дзякуй, сынок!
Можа, ты і герой,
можа, ты і касманаўт,
а я ж — проста маці,
для мяне ты — толькі сын,
родная крывінка...

Віток за вітком,
віток за вітком...

Цякуць слёзы радасці,
а сэрца спакою не мае,
ноччу спаць не дае
спрадвечная матчына трывога...

Віток за вітком,
віток за вітком —
бліжэй да Славы
ляціць твой сын.
Твой!
А вернецца на Зямлю
сынам усяго Чалавецтва.

НАШ ДЗЕНЬ

Наш новы дзень ступае па зямлі
дзяржаўным
гаспадарчым
цвёрдым крокам,
упэўнена,
паважна,
нетаропка,—
так дбайны сейбіт
крочыць па раллі,
калі не раб ён —
гаспадар шчаслівы,
адборным зернем засявае ніву.
Наш новы дзень ступае па зямлі.

Наш мірны дзень — нястомны працаўнік;
шахцёр — у шахце,
на палях — араты,
за пультам кіравання — аператар,
на стромкіх рыштаваннях — будаўнік;
ён промні ловіць дужымі рукамі,
па скронях пот сцякае ручайкамі...
Наш мірны дзень — нястомны працаўнік.

Наш кожны дзень напоўнены жыццём:
спакоем,
рухам,
шчасцем
і журбою,
адчаем,
верай,
суцяшэннем,
болем,
бо мы расцём,

наперад мы ідзём,
змагаемся,
шукаем,
адкрываем,
адно — спыняцца права мы не маем.
Наш кожны дзень напоўнены жыццём.

Наш ясны дзень — прадвеснік новых дзей,
як парастак,
што з зерня прарастае,
у рунь эпохі
ён сцяблінкай стане,
закаласіцца справамі людзей,
зачырванее нараджэння датай
для будучых паэтаў,
касманаўтаў.

Наш ясны дзень — прадвеснік новых дзей.
Наш светлы дзень — гісторыі працяг,
учорашніх задум і мар здзяйсненне,
імгненне эстафеты пакаленняў,
што з дня Кастрычніка
нясуць агністы сцяг
высока
над абжытаю планетай,
прарочым словам Леніна
сагрэтай.
Наш светлы дзень — гісторыі працяг.

* * *

Мая зямля цвіце не круглы год,
не кожны дзень над ёю сонца свеціць,—
яшчэ зашмат
напасцяў і нягод
з-за сініх гор
прыносіць чорны вецер.

Мая зямля не толькі ўсё дае:
абутак, вопратку, пітву і ежу,
яна й бярэ —
балюча ў сэрца б'е
прадоннасцю
магілы
кожнай
свежай.

МІЖ ДНЯПРОМ І СОЖАМ

Між Дняпром і Сожам
гэткія бары:
заблудзіцца можна
ў цёмным гушчары.

Між Дняпром і Сожам
гэткія палі:
каласіцца збожжа,
гнецца да зямлі.

Між Дняпром і Сожам
гэткія лугі,
што з травы мурожнай
не падняць нагі.

Між Дняпром і Сожам
гэткія сады,—
тонуць у іх вёскі,
тонуць гарады.

Між Дняпром і Сожам
шмат крутых дарог,
што былі прычынай
матчыных трывог.

Між Дняпром і Сожам
войны адгулі,—
косці зграй варожых
тлеюць у зямлі.

НА ВУЛІЦЫ ЯНКІ МАЎРА

Як ветразь, жаданае сонца плыве
па сцішаным небе вясеннім.
Ад светлых дамоў
наўскасяк па траве
цягнуцца сінія цені.
Бярозкі ля сцен летуценяць.

І там,
дзе ў зацішку ад стрункіх вятроў
мяжуе цяпло з прахалодай,
дзіцячых калясак стаіць доўгі строй,
нібы каля пристані лодкі
ці збілася качак чародка.

Матулі на сонцы, а дзеці ў цяньку
скверыка шчэ не густога...
Матулі на лавачках...
Дзеці ў пяску...
Сляды ўсё далей ад парога,
нібы выбіраюць дарогу...

Не ўгледзіш —
яны ўжо, як птушкі з гнязда,
выпырхнуць з цёплых улонняў...
Матулін жа лёс — пазіраць-выглядаць
на шлях з-пад абвялых далоняў,
чакаць вестуна-паштальёна...

Язмін падрасце,
шчэ ярчэй зацвіце,
ад спёкі расплавяцца хмары...
Не сціхне ніколі смех звонкі дзяцей
на вуліцы Янкі Маўра —
дзе з явай вітаецца мара.

ВЕТЭРАНЫ

Вецер узносіць штандары,
    пеніцца квецень вясны.
Рыцары полымнай мары,
    ідуць ветэраны вайны:
маршалы і генералы,—
    золатам слава зіхціць,
прозвішчы іх у аналы
    трапіць змаглі пры жыцці;
мічманы і афіцэры
    энскіх часцей франтавых,
поўныя кавалеры
    ордэнаў баявых;
лётчыкі і танкісты,
    снайперы і маракі,
стройныя артылерысты
    і пехацінцы-стралкі;
падпольшчыкі і партызаны —
    нябачнага фронту байцы...
Крочаць вайны ветэраны.
    На тварах іх шрамы-рубцы.
Грудзі ў вясёлках істужак.
    На скронях блішчыць серабро.
У сэрцах — адвага і мужнасць.
    А вочы іх зычаць дабро.

2 Зак. 2328

У МУЗЕІ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

Ведаю, гэта — макеты, муляжы
ды тэхніка мікраілюмінацыі,
а здаецца,
нібыта зноў стаю на мяжы
дзяцінства з юнацтвам;
чытаю
на пасечанай асколкамі браме
загады пад чарнакрылымі арламі:
«За хаванне зброі — смерць!»
«За аказанне супраціўлення — смерць!»
«За дапамогу чырвонаармейцам — смерць!»
...А дома
на вышках, за снапамі жыта,
ляжыць наш лётчык
з нагой перабітай
вышэй калена кулямётнай чаргой,
і мне трэба хоць пад зямлёй
знайсці і бінт і ёд...
Вунь фашыст
увесь свой рыштунак павесіў на плот
і ў адных трусах паклыпаў да рэчкі...
А можа,
у яго кішэні ляжыць
паходная аптэчка?..
А можа?..
Вечарам маці жагнаецца:
— Крый божа!..
Абышліся б мы без бінтоў, без ёду.
Ёсць бялізна,
                сушаныя травы —
зраблю настой,
прынясу ад братавай мёду,
вылечу на славу.

Выхадзілі,
паставілі на ногі,
пайшоў баец у цёмную ноч з нашага парога
здабываць Перамогу.
І зноў — трывогі, трывогі, трывогі...
Аблавы...
Засады...
Налёты...
Блакады...

Таварыш экскурсавод,
памаўчы хоць хвіліну,—
сэрца маё навылёт
прабіваюць успаміны
спаленай вясны.

...З плячэй сваіх, пэўна, цяжару вайны
да смерці
не ўдасца мне скінуць.

БАЦЬКІ ДЗЯЦЕЙ ПЕРАЖЫЛІ

Вайна гуляла па зямлі,
ў разоры сеяла няшчасце.
Бацькі дзяцей перажылі,
самоту п'юць у светлай хаце.
Не для адной сваёй вясны
рубілі гэты зруб смалісты,
ды не прыйшлі з франтоў сыны,
дачку замучылі фашысты.
Бацькі дзяцей перажылі...

А час такі настаў — усмак
жыві, працуй, хто мае рукі.
Цвілі б нявесты, нібы мак,
былі б адзеты, сыты ўнукі.
І прыязджаў бы ў госці зяць,
прывозіў з горада абновы —
знайшлося б чым пачаставаць:
у бутлях бродзіць сок вішнёвы.
Бацькі дзяцей перажылі...

Шуміць лістотай свежай клён,
плыве туман за белым садам.
Прыносіць пісьмы паштальён
ад незнаёмых адрасантаў.
Бы галасы дзяцей жывых
пачуліся каля парога:
вітаюць з Першамаем іх
і з юбілеем Перамогі.
Бацькі дзяцей перажылі...

Бацькі дзяцей перажылі,
самоту п'юць у светлай хаце...
Жылі б інакш... Ды на зямлі
вайна пасеяла няшчасце.

ДЗЕНЬ ПЕРАМОГІ

Запросім сёння мы на свята
вітаць наступную вясну
і генерала,
і салдата,
і нескупога старшыну,
і маладога запявалу,
і сталага палітрука,
і медсястру, што ратавала
байцоў, насіла на руках,—
усіх,
хто лёг пад абеліскі,
каго не разбудзіў салют,
як самых родных,
самых блізкіх,
пасадзім на пачэсны кут.
І будзем з імі,
як з жывымі,
законны піць напітак свой,
тытунь курыць
і ў сінім дыме
успамінаць апошні бой,
спяваць аб тым,
як свішчуць кулі,
як часта сніцца бацькаў дом...

А пасівелыя матулі
зноў будуць плакаць за сталом...

* * *

Мне сівізна — не навіна,
а даўняя радня.
Была вясна — гула вайна,
мог спапялець штодня.

І ў летні дзень — кароткі цень:
жніво ды сенакос.
Вёз без падмен у дождж, сухмень
турбот паўнюткі воз.

А ўвосень зноў — на збор пладоў.
Ад золкае расы,
ад тумаnoў, ад маразоў
бялелі валасы.

Лёс не бraню — а сівізну
даў на апошні крок,
каб у зіму я сігануў,
як заяц-белячок.

* * *

Зарасло чарнобылем былое,
крапівой глухою зарасло.
Тэлехвалі сёння спрытна ловіць
чуйнымі антэнамі сяло.
З важнасцю дзяржаўнай вечарамі,—
бо няма патрэбы прасці, ткаць,—
землякі сядзяць перад экранам,
перадачы трох праграм глядзяць.

Зрэдку каменціруюць падзеі:
— Во размах!
— Будуем на вякі.
— Шчэ дарагаватае адзенне,
хоць і ткуць мацерыю станкі...
— Дзе там дарагое! У аксаміце
ходзяць і мужчыны і жанкі.
— Гэтым трэба толькі ганарыцца.
— Ну, а я што? Час цяпер такі.

Час такі.
А тое ўсё, былое,
адцвіло, травою зарасло...
Мы яго прыпомнім шчырым словам,
каб назад вярнуцца не змагло.

ВЯДОМАМУ НА ЦЭЛЫ СВЕТ

1

У гэты майскі юбілейны дзень,
віншуючы працаўнікоў завода,
мы ў думках дзень за днём і год за годам
назад гартаем каляндар падзей.

І ёсць якраз цудоўная нагода
успомніць добрым словам тых людзей,
з чыіх крылатых мар і спорных дзей
снаваўся гонар усяго народа.

Прыйшлі героі з вогненных франтоў,
стваральнай працай рубцавалі раны:
капалі для падмуркаў катлаваны,
стаўлялі кроквы з промняў і вятроў.

І дужа не любілі ветэраны
пустапарожніх — хоць і гучных — слоў.

2

На ўзлессі вырасталі карпусы,
напоўненыя працавітым гулам.
І неўзабаве вестка ўсіх кранула,—
з канвеера сыходзіць першы «сын».

Дасужыя ва ўсякія часы,
у аб'ектыў лавілі фотакоры
рубчастых колаў елачныя ўзоры,
капот нязвыклай формы і красы.

Ён тут жа паказаў імпэт юначы,
калі, пачаўшы шлях з палос газет,
на нівы пацягнуў свой след гарачы.

Наўрад ці хто з нас мог тады прадбачыць,
што трактара імклівы сілуэт
вядомым зробіцца на цэлы свет.

3

Мурзаты хлопец падруліў яго
да ўрадавай — у чырвані — трыбуны,
як трактар, сам ён быў надзвычай юны
пад трапяткімі промнямі сцягоў.

Тыповы прадстаўнік рабочай руні,
сын пакалення гордага свайго,
ён прыгажэйшы быў за ўсіх багоў
у пераліве мускулаў чыгунных.

Умела ён машынай кіраваў.
А заглушыў матор, на сонца глянуў,
па сіняму крылу далоняй ляснуў

і — светлая надзвычай галава —
прамовіў важна з мудрасцю сялянскай:
— Без ворыва не будзе і жніва.

4

«Без ворыва не будзе і жніва»,—
спрадвеку так гавораць у народзе.
Яшчэ пасеяць трэба, заскародзіць,
інакш заглушыць паласу трава.

Таму так шчыра дбаюць на заводзе,
каб трактар мог надзейна працаваць,
не ленаваўся і не прыставаў
у самым важным — за жыццё! — паходзе.

Пад коламі не вечна будзе брук,—
машыне рупнай не патрэбны ружы,
ёй лепей дай вынослівасць і дужасць.

Рабочы хлебаробу шле вітанне.
Няма нідзе мацнейшага яднання,
чым шчыры поціск працавітых рук.

УДЗЯЧНАСЦЬ

Дзякуй вам, мама і тата,
за тое,
        што вы ніколі
не песцілі мяне і не казалі,
што я — самы-самы разумны
і самы паслухмяны хлопчык.
Таму я і па сёння
не хаджу ў любімчыках лёсу,
не ведаю смаку дармовага хлеба
і хмелю незаслужонай пашаны.

Дзякуй вам, школьныя настаўнікі,
за тое, што вы ніколі
не ставілі ў мой дзённік
завышаных ацэнак.
Таму я і па сёння
лічу сябе невукам,
прагна чытаю мудрыя кнігі,
хачу знайсці ў іх адказ
на самае галоўнае пытанне:
як жыць,
        каб людзям прыносіць карысць.

Дзякуй вам, мае камандзіры і начальнікі,
за тое,
        што вы ніколі
не пакідалі мяне на запасных пазіцыях
і не прымушалі строй раўняцца на мяне.
Таму я і па сёння
адчуваю сябе навабранцам
і маю многа сяброў,
на якіх раўняцца мне ўсё жыццё.

Дзякуй вам, суровыя крытыкі,
за тое,
          што вы ніколі
твораў маіх не хвалілі,
з мяне не рабілі ўзору,
не ўзнімалі мяне на п'едэстал славы.
Таму я і па сёння
з бояззю гляджу на аркуш чыстай паперы,
да пацямнення ў вачах шукаю
тое адзінае слова,
якое павінен сказаць людзям толькі я,
а яно кожны раз уцякае ад мяне,
пакідаючы асалоду адкрыцця на заўтра.

Дзякуй вам,
                    мае добразычліўцы!

* * *

Мяне вятры спыніць хацелі,
сцябалі, гнулі да зямлі;
ад стомы ногі аж гудзелі,
ды ўпарта ўдалячынь ішлі.

Мяне агні спаліць хацелі,
кідалі з полымя ды ў жар,
а мне ўсё больш і больш карцела
ляцець увысь на крылах мар.

І маразы скаваць хацелі,
каб я гарачкі не пароў,
пяклі — аж скура ледзянела,
але не стыла ў жылах кроў.

Яшчэ дажджы прыспаць хацелі,
лізалі лёсткамі парог,
ды я мяняў цяпло пасцелі
на гул мастоў і пыл дарог.

Напасці розныя хацелі
мяне зваліць і задушыць,
ссушылі, зранілі ўсё цела,
ды не знявечылі душы.

І перуны забіць хацелі,
ахвярна кінуць у жарству,
маланкамі цалялі ў цемя,
ды не патрапілі — жыву!

Нясу ў вачах я неба ўсмешку,
народу роднаму служу
і «Дзякуй!»
за крутыя сцежкі
калісьці лёсу я скажу.

МЯДЗЕЛЬСКАЯ ВЕНЕРА

Яна ішла па кладцы хісткай,
Венера мядзельскіх азёр,
бы ў цырку спрытная артыстка
па тонкім дроце ў ззянні зор.

Нейлонавы купальнік чорны
прыгожа станік аблягаў.
Уроскід рукі.
Непакорна
адкінутая галава.

Па вуснах зайчыкі гулялі,
што праз альховую ліству
прабіліся з касмічных даляў,
каб памаліцца хараству.

ЯБЛЫК НЬЮТАНА

Не ўсяму здароваму
наканавана доўгае жыццё.
Не ўсё хворае
асуджана
на смерць і забыццё.

Рэжа каса маладую траву,
Спелае збожжа ідзе на мліва...
А яблык,
што Ньютану ўпаў на галаву,
Быў жа, напэўна,
гнілы ці чарвівы,—
Інакш — не ўпаў бы.
І колькі шчэ год
Не быў бы адкрыты
Закон прыцягнення...

Справа не ў тым,
які быў плод,
А ў тым,
што думцы
ён даў памкненне.

СКУЛЬПТАР

Вечарам майскім,
калі па-над лугам
клубіўся туман,
зацвіталі сады,—
сэрца тваё
скамянела, аглухла,
і ад мяне ты пайшла назаўжды.

Знікла,
прапала,
нібыта растала...
У сэрцы пакінула
скруху і боль...
Сэрца ж не хоча з марай расстацца,
сэрца шукае сустрэчы з табой.

Свет абышоў.
Не было ўжо надзеі...
Сёння ж
пасля векавой слепаты
ў мармуру глыбе
ўбачыў цябе я,
хоць і старанна схавалася ты.

Кажуць, што ма́я ніхто не вяртае,
толькі хіба што мільгне ён у сне...
Мармур
я знішчу,—
і ты, як жывая,
прыйдзеш —
ужо назаўжды! —
да мяне.

КАЛІ ГЛЯДЗЕЦЬ З ВЫШЫНІ

Раве, кіпіць бязмежная
стыхія вадзяная,
аж скалы прыбярэжныя
адчаем выцінае,
нібы лавіна конная
падковамі дол месіць.
...На мора неспакойнае
глядзіць спакойна Месяц.

* * *

Не цугляйце, хлопцы, песню
пад гітарны ўсхліп.
Нечым юным,
нечым веснім
пахне лісце ліп.

Вы ж бароды, як сумёты,
распусцілі,— проста смех,—
наганяеце сумоту:
— Сне-е-е-ег, сне-е-ег, сне-е-е-ег...

Снег, ён іншы раз бывае
лепшы за траву,
калі мроя маладая
кружыць галаву;

калі ёсць каханне ў сэрцы,
дык не страшны й лёд,—
вы на слова мне паверце,
носьбіты барод.

Ці ж не юным,
ці ж не веснім
пахне лісце ліп?
Не цугляйце, хлопцы, песню
пад гітарны ўсхліп!

Дайце ёй прастор і волю,
дайце ёй разгон,
каб да ранку ў чыстым полі
разлягаўся звон;

каб запеўкаю бадзёрай
абтрусіла сад
і з-пад матчыных назораў
выгнала дзяўчат,—

тых, што кожнаму да пары
нестае якраз,
без якіх рыпяць гітары,
як засохлы вяз.

МАЙСКІЯ РУЖЫ

На муаравай стужцы ночы,
як бронзавы медаль
параненага салдата,
захістаўся поўнік.

Гэта недзе
ў сухую асіну
ударыў пярун,
разбудзіўшы лябёдак
на сонным возеры.

Яны замахалі крыламі,
раздзьмухалі пажар
світальнай зары.

А ў бэзавым скверыку
закаханыя зліліся вуснамі,
і ў іх сэрцах
аднакасова расквітнелі
дзве ружы:
белая
і чырвоная.

* * *

На тысячу жыхароў —
адзін магазін.
На пяць тысяч жыхароў —
адна школа.
На дзесяць тысяч жыхароў —
адна бальніца.
На тры мільярды людзей —
адно сонца.
Якую ж сілу трэба мець,
каб саграваць
усю планету!

ВЯЧЭРНІЯ ЦЕНІ

Па скверыку асенняму
іду я спакваля.
Гараць агні вячэрнія,
і ценямі-спляценнямі
услана ўся зямля.

І цень мой завіхаецца
у крузе ліхтара:
танцуе,
і крыўляецца,
і за спіну хаваецца,
вялізны,
як гара.

Не заўважаю холаду
і кропель дажджавых.
Мне весела і молада,
ступаю крокам волата
па ценях нежывых.

БАСАНОЖКІ

На вітрыне
ў магазіне
сярод модных туфелек
сіратліва,
сарамліва
басаножкі туляцца.

Басаножкі,
басаножкі —
замшавыя пасачкі,
хто абуе
вас на ножкі,
стане на абцасікі?

Па-дзіцячы
выхваляцца
будзе хто абноўкаю?..
Хто абуе?
Хто разуе
ножкі цёмнай ночкаю?..

РАЙСКІЯ ЯБЛЫКІ

— Мама, зоркі —
зацвілі нашы «райкі»!
— Моду ўзяла ўжо:
да ранку гулянкі...

— Зáвязі, мама,
на голлі багата.
— Зноў ты прыбралася,
нібы на свята...

— Мама, плады
наліваюцца сокам!
— Каханне — не сокал,
не ўзносіць высока...

— Райскія яблыкі,
мама, паспелі!
— Кахай, ды глядзі,
каб ні-ні да вяселля!..

— Яблыкі райскія
ела я з любым...
— Купляй жа, дачушка,
вэлюм да шлюбу.

МАНАЛОГ ЗАКАХАНАГА

Вечарам,
калі туманы прыцягнуць з лагчын свежасць,
а ўсе скнары замкнуць дзверы на замок
і на мулкіх ложках будуць сніць
уяўнае сваё багацце,—
мы з табой
пойдзем за ваколіцу,
дзе мёдам пахне луг
і ў алешніку аж заходзяцца салаўі;
на маладой траве
ты абдымеш мяне,
акрыеш цёплай хусцінай свайго пачуцця
і як гаспадыня
павядзеш у жаданы дом,
які завецца каханнем...
І калі апошняя маланка
пакіне тваё дрыготкае цела,
мы ўбачым раптам над сабой
зорнае неба,
такое блізкае,
як дрэва, асыпана росамі.

Заснем мы ў сусвеце.
І будуць нам сніцца
толькі зоркі.

МАНАЛОГ ЗАКАХАНАЙ

Прыходзь, мой любы,
прыходзь, мой харошы,
прыходзь не госцем у жаданы дом —
прыходзьназаўсёды ў сэрца!
Я не мару пра высокія зоркі,—
прышытая да цябе іголкай чакання,
увесь дзень правяла ў клопатах,
увесь дзень рыхтавала для цябе пачастункі:
з кужалю цнатлівасці
выткала чысцюткі абрус вернасці,
засцялю ім стол роднасці,
пастаўлю перад табой
поўныя місы добразычлівасці,—
на здароўе!
Налью поўныя кубкі шчырасці,—
на здароўе!
Пі асалоду жыцця,
пі мёд маіх вуснаў!
Пі,
пакуль я не навучылася
варыць атруту здрады...

У МАМЫ НА РУКАХ

Спіць у мамы на руках сынок,
залюляны мараю салодкай,
нібы,
        склаўшы крыльцы,
                                        матылёк
спіць пад ласкай сонца на пялёстках.

На руках у мамы хлопчык спіць.
А на ганку летні ветрык лёгкі
ходзіць,
        хоча дзверы адчыніць
у нязнаны свет,
                        у свет шырокі.

Хлопчык спіць у мамы на руках...
Можа, сніць сябе дарослым надта
у прыгожай форме марака
ці ў бліскучым шлеме касманаўта.

Пройдзе час —
                        і стане явай сон:
выйдзе ў мора, узляціць пад хмары,
працай рук нястомных будзе ён
маладзіць вясновыя абшары.

А пакуль — маленечкі сынок
на руках у мамы спіць салодка.
І жывы трапеча матылёк
над ягонай ільняной галоўкай.

* * *

Мне сніліся рукі твае —
пяшчотныя і нясмелыя,
кволыя,
ціхія,
белыя.

Мне сніліся рукі твае —
даверлівыя і гарачыя,
смуглыя,
мяккія,
ўдзячныя.

Мне сніліся рукі твае —
спакуслівыя і прынадныя,
гнуткія,
палкія,
ўладныя.

Мне сніліся рукі твае...
А я не ўтрымаў цябе, родную,
сваімі рукамі халоднымі...

НЕ Ў ЧАС НА ПАРНАС

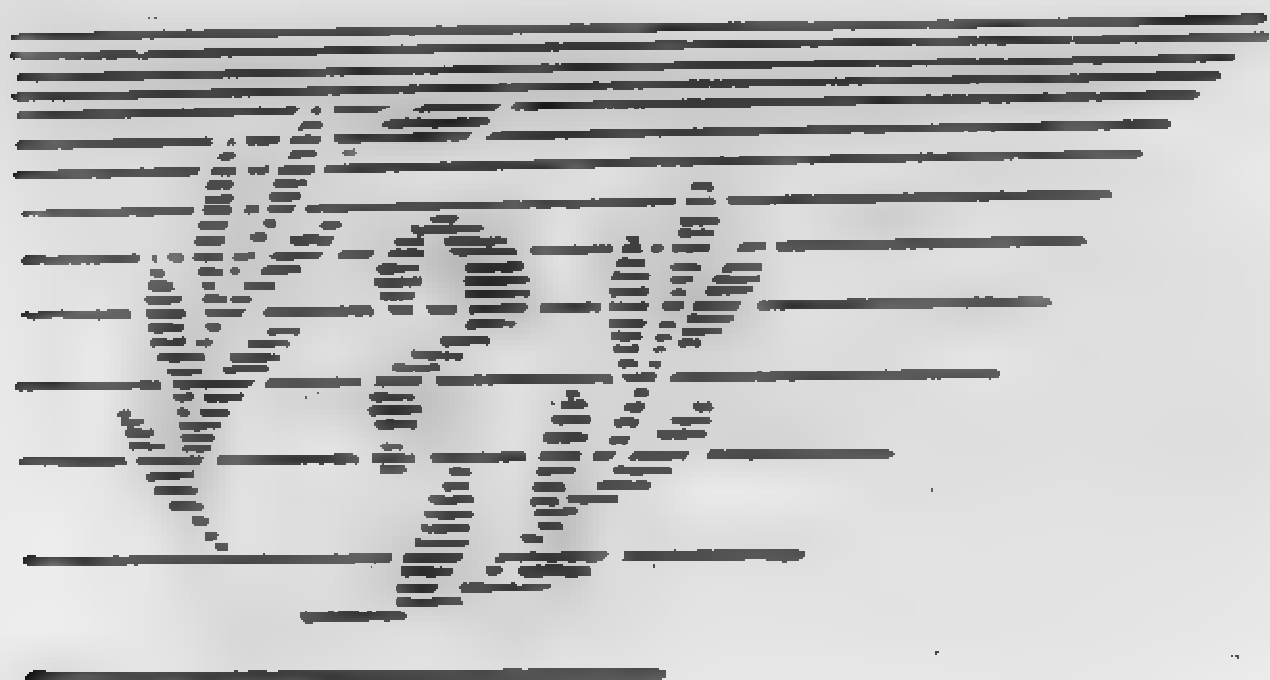

Размова з Абдукапарам Халмурзаевым,
каняводам саўгаса «Джэтысу»
Алма-Ацінскай вобласці.

Я:
У вашым статку добрых коней многа.
Скажы-парай, каторы з іх — Пегас,
што мог бы з ходу проста на Парнас
мяне прывезці коўзкаю дарогай?

А б д у к а п а р:
— Такіх няма.

Я:
— Чаму?

А б д у к а п а р:
— Патрэбен час,
каб вызначыць мяжу надзвычай строга,
што дзе ідзе ад д'ябла, што — ад бога,
дзе воцат кіслы, дзе салодкі квас.

Пакуль жа будзеш ты гадаць і марыць,
куды нацэліць вастрыё пяра:
на ганьбу зла ці на ўхвалу дабра,—

лёс выбера сабе між тым ахвяру —
якогасьці няўклюду-песняра,
каб, як пухір, узнесці аж пад хмары.

ІМКНЕННЕ

А я сваё жыццё пражыць
імкнуся так:
браць па-салдацку рубяжы
ў агні атак,
а не паўзці, як слізкі вуж,
далей ад грому, лютых сцюж.

Імкнуся ў дружбе з песняй быць,
спяваць аб тым,
як добра, як шчасліва жыць
ў краі маім
таму, хто з чыстаю душой
на шлях працоўны узышоў.

Імкнуся той куток зямлі
не разлюбіць,
вучыўся дзе араць палі
і слёзы ліць
над кветкай, стоптанай канём,
і над забітым птушанём.

Там, сярод кветак і трысця,
пачатак быў
любові шчырай да жыцця,
да барацьбы.
Так, барацьбы! — не дзеля славы,
не дзеля выдумкі-забавы.

А барацьбы за светлы мір
для родных ніў,
за тое, каб прастораў шыр
штодня будзіў
не злосны свіст варожых мін,
а гімн працоўны — гул машын.

РАДАСЦЬ ЖУРНАЛІСТА

Бяжыш, спяшаеш — не спазніцца б
на месца радасных падзей,
навін старонак, можа, трыццаць
збярэш у свой блакнот за дзень,
каб раніцою
працы сведкай
дыхнула чытачам у твар
двух- трохрадковая заметка
з кароткім подпісам:
Наш кар.
Каму там з чытачоў газеты
цікавы аўтар двух радкоў?!.
Ты ж рад,
бо радасць і не ў гэтым,
а ў тым,
што расказаў ты свету
пра дасягненні землякоў.

ЦЁМНЫ ЛЕС

На станцыі Цёмны Лес
лесу няма і ў паміне.
Тут з цягніка я злез
і злезці памог дзяўчыне.
Чатыры ношы ў яе:
кошык
і тры чамаданы.
— Дазвольце, я вам паднясу.
— Адстанеце ж...
— І адстану!
З'яўлюся тваім бацькам,
скажу:
«Вось, прымайце зяця,
хоць непрыгожы сам,
ды, бачыце, колькі багацця!..»
Напэўна ж, купіла шмат
кніжак,
прысмакаў,
адзення?
Цяжкі чамадан, акурат
зямля ў ім
ці, можа, каменне?..

Смяецца:
— Гэткі «калым»
прывабіць не тату з мамай,
а тых,
хто марыць галы
забіць у вароты «Дынама».
З'явіліся як з-пад зямлі
тут хлопцы,
дзяўчыну сустрэлі,
з рук маіх ношы ўзялі,

прыўзнялі:
— Ого, і гантэлі!

Панеслі свой спортінвентар
будучыя чэмпіёны.
А нас
электрычны ліхтар
павёў між цяністых клёнаў.

— Як добра, што тут я злез,—
ціха кажу я дзяўчыне.

...На станцыі Цёмны Лес
цемры няма і ў паміне.

4 Зак. 2328

ЖУРАВЕЛЬ

Жвавым жураўлём
я выпырхнуў з гнязда маленства,
як толькі ў мяне пачалі адрастаць крылы.
Крычаў ад радасці,
выхваляўся:
— Я ўмею лятаць,
я нікога не баюся!

Лез у бойку
з іншымі птушкамі,
такімі ж маладымі і дзёрзкімі,
як сам.

У бітвах
разгубляў пёры са сваіх крыл.

А цяпер
не маю на чым
вярнуцца ў гняздо маленства.

Можа, гэта і добра?..

* * *

Надакучыў мне гасцінец,
гладзенькі ды роўненькі...
Захацелася прайсціся
крышачку шурпатым.
Надакучыла мне быць
чысценькім, харошанькім...
Захацелася пажыць
крышачку праклятым,
Крышачку праклятым,
Крышачку забруджаным,
Языкатымі суседкамі
Добра перасуджаным:
«Ён такі,
Ён сякі,
Усё ж даскакаўся...
Ты заўваж,
Ты разваж,—
Колькі прытвараўся?!.
І вось...»

А што «вось»?
Проста ўбачылі мяне такім,
які я ёсць,
Якім быў,
Якім буду ўвесь свой век,
Бо і я ж — чалавек.

МАРСКІ САНЕТ

На моры не бывае цішыні...
Гайдаецца зялёнае бязмежжа,
карункі вяжа з пены беласнежнай.
Па грэбнях скачуць водбліскі-агні.

Калі плывеш па роўнядзі мярэжнай,
цвярозымі вачмі пад кіль зірні,—
і ўбачыш, як у цёмнай глыбіні
віруюць сілы вольніцы мяцежнай.

Яны збяруць у гурт свой дзікі хмель,
знянацку ўдараць у абшыўку шквалам.
Па швах аж затрашчыць
твой карабель,

узняты на дыбы дзявятым валам.
...А заўтра хвалі подыхам апалым
яго, як трэску, выкінуць на мель.

ЗЯЛЁНАЯ КНІГА

Мініяцюры

Зялёнай кнігі светлыя лісты,
нанова кожны год я вас чытаю,—
як да крыніцы мудрай прастаты
засмяглымі губамі прыпадаю.

РУПІЦЬ МНЕ

Дзень вясновы — пяшчотны, пагодны.
Так і рупіць мне
кеды абуць,
кінуць іншым
за славай пагоню,
п'едэсталаў
і лаўраў дзяльбу,
выйсці ў поле,
на родным улонні
піць паветра з далінных далоняў,
слухаць медную сонца трубу.

БУСЕЛ ВЯРНУЎСЯ

Лес апрануўся ў лістоту,
грывай зялёнай трасе.
Бусел вярнуўся з палёту,
ладзіць гняздо на страсе.

САСОНКА

Што ёй буркатня-гамонка
старамодных цётак дрэў!
Выйшла юная сасонка

на палянку,
на прыгрэў;
ветру плечы падстаўляе —
абдымай мяне, мілуй!
Сонцу шчокі падстаўляе —
саграваў мяне, цалуй!

РАСА

Гэта травы плакалі ўсю ноч —
думалі,
што сонца іх пакінула.
Узышло яно,
і травы зноў
плачуць слёзна —
ад вялікай радасці.

ЗЯМЛЯ ТРЫМАЕ

Ударыла маланка
ў дуб,
спаліла, звугліла
ўвесь чуб,
але не збіла з ног
камля,—
трымае родная
зямля.

ДАРОГА

Дарога бяжыць
праз палі і лясы,
праз узгоркі і лагчыны,
паўз гароды і сады,
сшывае суровай ніткай
вёскі і гарады.

Дарога водзіць людзей
шукаць здані надзей.
Па дарозе ж і надзеі
уцякаюць ад людзей.

У БЯРЭЗНІКУ

Пад нагамі ўжо не брук —
сцежачка-дарожка.
Сеў на грудзі майскі жук,
як жывая брошка.

СОНЦА І КВЕТКА

У сонца кветка запытала:
— Услаўлю чым я геній твой?
І сонца кветцы адказала:
— Сваёй маўклівай чысцінёй.

БЯРОЗАВЫ ЛІСТ

Ліст бярозы падобны да сэрца,
што гарэза падлетак нажом
выразае на парце крадком,
каб засведчыць «каханне да смерці».
Ліст бярозы ў жніво пажаўцее,
панясуць яго ўдалеч вятры.
І «каханне да смерці» згарыць,
не пакінуўшы ў сэрцы надзеі.

КАНТРАСТ

На Лысай гары
сунічнік расцвітае.

З цёмнай нары
гадзюка выпаўзае.

НА АБОЧЫНЕ

Няхай хтось наперад імкнецца, як вецер.
Я збочыў з дарогі,
прысеў на мурог,—
мінулых гадоў мне дарогі не вернуць,
не вернуць гады мне ранейшых дарог.

ЯК ВЫБУХ БОМБЫ

Мне лес паверыў і даверыў
зацішак свой, святло і цень.
І раптам ціхі стук сякеры —
як выбух бомбы ў мірны дзень.

ОДА ПЫРНІКУ

Колькі разоў
я сваімі рукамі
з карэннем цябе вырываў
і шпурляў за плот,
знішчаючы
і праклінаючы
ўвесь твой род.

А праз дзень
зялёным няпрошаным дзівам
ты зноў вылазіў з зямлі,
усміхаўся небу,
хмурае яно ці яснае,—
табе ўсё роўна,
бо ты не баішся

ні дажджоў,
ні туманоў,
ні спёкі,
ні золкіх вятроў.

Вось і я,
калі падобным да цябе стану,
буду жыць доўга — мільёны гадоў.

ГРОМ

Дзесьці далёка,
за глухой сцяной сіняга лесу,
спіць гром.
Калі крылатыя вятры-непаседы
яго разбудзяць,—
прыляціць у наш край
навальніца.

ШАПТУХА ЛІПА

Ад крыўд, папрокаў і дакораў,
ад сумятні і калатнечы,
як ад сурокаў, нагавораў,
мяне шаптуха ліпа лечыць.

СТРАКАТЫ ВЕРШ

Фарбы
з кветак усіх
сабяру,
сатку з іх
стракаты верш,
пацвялю ім
зайздросных сяброў па пяру —
паэтаў і паэтэс.

ПЕНСІЯНЕР

Павіс мост новы над Дняпром,
два берагі злучае.
Пайшоў на пенсію паром —
на пляжы загарае.

СПЁКА

Пшаніца
смыліцца
ад спёкі,—
мо градусаў сорак па Цэльсію...
Над нівай
маўкліва
аблокі
плывуць пахавальнай працэсіяй.

ВАВЁРКА

Бяры, вавёрка, сухары
з маіх спагадлівых далоняў,
хай хвост твой шчэ ярчэй гарыць
у сполаху ружовых промняў!

І чую, шэпча мне звярок:
— Спажывы шмат на вашых дачах,
ды не вазьму я сухара знарок,
каб не прывыкнуць да падачак.

РАМОНКАВАЯ ПАЛЯНА

Пастарайся прыйсці сюды ліпеньскім ранкам,
калі промні ў лагчыну спіхнуць сіняву,—
мікракосмас адкрые лясная палянка,
дзе рамонкі, як зоркі, у вечнасць плывуць.

ВЕЧАР

Сонца ўпала спелай грушай,
наступае вечар.
Да мядовых вуснаў ружы
прыпадае вецер.

НОЧ

Ноч абрысы паламала,
сцерла ўсе малюнкі дня,—
там, дзе праўда задрамала,
прачынаецца хлусня.

ЗОНА АДПАЧЫНКУ

Не свежым памётам ласіным —
дымам прапах сіні бор:
пад кожнай ялінай — машына,
на кожнай паляне — касцёр.

Пратоптаны тысячы сцежак,
зламаны мільёны сукоў.
Няма казлякоў, сыраежак,
не тое — каб баравікоў.

Звіняць неўгамонна гітары,
п'янеюць басы-галасы...
Ад шуму, задухі і гары
ўцякаюць у горад ласі.

КЛЕН

Клён крыўляецца, як мім,
прытвараецца нямым,
пругкім голлем, як рукамі,

дамаўляецца з вятрамі,
каб яны прэч адляцелі,
бо лісты шчэ не зжаўцелі.

ДЛЯ ШЧАСЦЯ ТРЭБА

Пад васільковым родным небам
пасля касьбы,
пасля хады
для шчасця трэба:
скібка хлеба,
карэц калодзежнай вады,
шчэ самакрутка з самасаду,
шматочак ценю пад вярбой
і слова шчырае спагады
зямелькі грэшнай,
ды — святой.

ЖНІВЕНЬСКІЯ ЗОРЫ

Жнівеньскія зоры —
нібы памідоры,
спеюць, чырванеюць проста на вачах,
закаханым дораць залатыя горы,
у краіну шчасця вызначаюць шлях.

Не чакаю дзіва,—
час бяжыць імкліва,
працаю руплівай упрыгожу дом.
Звоніць зернем жнівень —
будзе многа мліва,
па зямлі хадзіць мне белым млынаром.

ЦАРЫЦА-РАБІНА

На пагорачку рабіна —
як на троне:
ззяюць ягады-рубіны
у кароне.

Явар — паж яе дасціпны,
ды не строгі,
медзякі даверу сыпле
мне пад ногі.

ХАЛОДНЫ ДУШ

З хмар няспынна дождж цярушыць,
рабаціць рачную сінь.
Гнуцца пад халодным душам
спіны голыя асін.

ЛІСТ ЖАЎЦЕЕ

Ліст жаўцее не ад злосці,
чырванее не ад сораму,—
гэта восень
зноў у госці
крочыць
родныммі прасторамі.

ЛІПЕНЬ

Беліцца ў промнях глыбокае неба.
Дыхае поле водарам хлеба.

Сонечным пылам усыпаны сад.
Дрогка сінее ў смузе далягляд.

Цяжка хістаюцца спелыя травы.
Іскрай мігціць матылёк маладжавы.

Вецер, як вожык, скруціўся ў клубок,
Адпачываць закаціўся ў цянёк.

* * *

За дзень не ўбачыш чалавека,
пустуе старадаўні шлях —
змяло машынным нашым векам
з дарог вандроўнікаў, бадзяг.

А мне карціць на золку выйсці,
адчуць нагамі золь расы,
прывеціць вербы з мокрым лісцем,
рукой пагладзіць каласы,

паслухаць, як перад касьбою
звініць пад ветрам сенажаць,
і душны водар травастою
на грудзі поўныя ўдыхаць.

ЯСКОЛКА

Кветкі,
кветкі...
Стракатай прынадаю
сталі раптам усе паплавы.
Валяр'янку,
цыкуху цыбатую,
цягне сонца
за вушы з травы;
дзьмухаўцы залацяцца пацешныя,
меладычна званочкі звіняць,
ды рамонкі блішчаць беласнежныя,
смолкі іскрамі ззяюць-гараць;
а далей — наліваюцца просінню
васількі,
сінякі,
сіняцвет,—
нібы самі ўсе кветкі просяцца
у букет.
Толькі я іду міма:
крыклівыя,
выстаўляеце ўсё напаказ.
Вунь у яры
ясколка маўклівая,
а куды прыгажэй за ўсіх вас;
у цянёк сарамліва хаваецца
ад праменняў,
ад прагных вачэй
і нікому яна не ўсміхаецца,
а ўсміхнецца — душу апячэ.

ЗА ЯГАДНЫМ ЛЕСАМ

За ягадным лесам
ёсць тое балота,
дзе сонца начуе
ў чубатых чаротах.

Прачнецца, памые
расою твар чыста
і ўстане над краем
іскрыстым гарністам.

Я ж ведаць не ведаў,
з адбітай касою
прыйшоў і скасіў
той чарот з асакою.

Скасіў, задаволены
крочу дахаты.
А сонца назаўтра
устала мурзатым.

Няма дзе заспаны
памыць яму тварык,—
ад сораму зрана
схавалася ў хмары.

І з неба сыпнулі
дажджы заліўныя.
А хто ж мне прасушыць
пракосы тугія?

А хто ж мне завяліць
істужкі-лісточкі,
калі дождж ліецца
ад ночкі да ночкі?

5 Зак. 2328

Гавораць прыкметы,
гавораць прагнозы:
— Дашчэнту згніюць
тваe, браце, пракосы.

Згнілі... Бо свяціла
пакінула травы,
пакуль не ўзнялася
чароту атава,

пакуль не змагло яно
ўмыцца расою...

З тых пор больш прытном
не махаю касою:

баюся з гарачкі
зноў спляжыць балота,
дзе сонца начуе
ў чубатых чаротах.

ГРЫБНІКІ

Сасняк-дзівак
зняверыўся,
ашчэрыўся
іголкамі колкімі,
закрыў,
заступіў
сцежкі-мярэжкі.

А нам
няўцям:
чаго,
каго
баіцца,
імгліцца
кастрыцай-ігліцай?

З кашамі,
з нажамі
ідзём-брыдзём
між сонных сасонак
да сініх асінак,
да клёнаў зялёных.

Не выбіраем,
спрытна зразаем
шапкі-галоўкі
ababкам,
радоўкам,
ваўнянкам,
бялянкам,
таўстушкам,
гаркушкам.
Абы — грыбы!

* * *

У верасні святлее чарналессе,—
жаўцяць ліству начныя халады.
У выцвілай траве паміж алешын
растуць ваўнянкі, рыжыкі, грузды.

Я іх люблю збіраць. Устаў на золку,
у гумавыя боты ціха ўлез.
Туманна. Золка. У руках кашолка
рыпіць, трывожыць яшчэ сонны лес.

Ці ж сонны? Прыглядаюся паволі
да ўмяцін на ствалах і на траве.
Мы, людзі, спім. А лес не спіць ніколі —
шуміць, расце, змагаецца, жыве.

За ноч расой набраклі павуціны,
халоднай плазмай ліпнуць да шчакі.
Вядзе ў асіннік свежы след ласіны,
узрылі мох галодныя дзікі.

Зямля бугрыцца над крацінай норкай,—
упарты землякоп не ведаў сну.
Мільгнула ценем жвавая вавёрка
і вёртка шмыганула на сасну.

А во і рыжык,— выгнуўся, зламаўся,
ружовую рашотку паказаў.
Не толькі сам ён дэмаскіраваўся,
а й цэлы полк сваіх сяброў прадаў.

Нажом зразаю бледныя галовы —
няма ўжо на ратунак ім надзей!
...А сонца ўстала собалем барвовым,
і новы дзень спакойна ў лес ідзе.

ЧАЙ

Будзь разважлівай, жонка,
не сварыся дарма,
лепш мне чай завары чаборам і ліпавым
цветам.

Сёння ноччу
ў мяккіх валёнках
прыйдзе ў горад зіма,
з вуліц прагоніць духмянасці лета.

Замяце завіруха...
Прыпудрыць двары
і шчокі дамоў
шатраванае мліва.

Без адценняў,
як радасць і скруха,
раніцою ў акно чорна-белы зірне дрэварыт
на пушкінскія матывы.

Нам жа трэба з табою
ў кватэры ўтрымаць
успаміны пра пахі і колеры лета...

Чуеш,
крадзецца хітрай лісою
ў нашы сэрцы зіма?..

Ты мне чай завары чаборам і ліпавым цветам.

ЗАСТОЛЬНАЕ СЛОВА

Шчэ даўно калісьці
ў час гаркотны
склаў
такую прымаўку
народ:
«Ні тугі,
ні крыўды,
ні маркоты
не насі ў душы пад Новы год».

Як цяпер яна нам падыходзіць!
Як яна па-новаму гучыць!
Добра мы жылі
ў мінулым годзе,
яшчэ лепш
у новым
будзем жыць!
Для тугі
няма ў нас месца ў хаце,
поўнай шчасця,
радасці,
святла.
Келіхі з краямі налівайце,—
нам сястрой
маркота
не была!

* * *

А нам бы ў лес,
у самы дзікі,
дзе стыне ў снезе
ельнік колкі,
куды не далятаюць крыкі:
— Го-о-орка-а!
— Горка-а-а!

Там без прымусу,
без прынукі,
без кепікаў,
намёкаў грубых
сальюцца ў шчырым пацалунку
губы.

У БЕЛАЙ МАЎКЛІВАСЦІ

> Гэта адвечная мудрасць — уладарная, узнесеная над светам — смяялася, убачыўшы марнасць жыцця, безнадзейнасць барацьбы.
>
> *Джэк Лондан*

Нацягнула зіма
на зямлю
свой белы саван
і ў твар сонцу
халодным аскалам
смяецца:
«Што, нацешыўся прыжыццёвай славай,
былы бог Жыцця?
Паслухай жа прысуд вечнай багіні Смерці:
улады тваёй не было і не будзе!
Веліч тваю прыдумалі людзі,
мудрасць твая — балбатня пустая,
бо ўсё, што нараджаецца,— памірае».

Сонца моўчкі слухае
злосную буркатню зімы
(перад нахабствам падчас пасуе і само
свяціла),
сонца маўчыць...
А ружовая пупышка сасны
набухла жывіцай,
на свет праклёўваецца сціпла.

* * *

Няма і ў ціхім лесе
гарантый ад бяды.
На свежым пульхным снезе —
ваўчыныя сляды.

Бы толькі што драпежнік —
падпалыя бакі —
з алешніку ў арэшнік
галёпаў нацянькі.

Галодны і азяблы,
забыўшы ўсякі страх,
з разяўленаю зяпай
ён зыркаў па баках,

шукаў сабе ахвяру,
спыняўся, нюхаў пні,
на жываце поўз ярам,
стаяў каля сасны,

спрактыкаваным вокам
уважліва сачыў...
Напружыўся і — скокнуў
праз цёмныя карчы...

Скрываўленае пер'е
чарнее каля пня,—
якаясьці цяцера
папала ў пашчу звера...

І зноўку — цішыня...

Няма ж і ў ціхім лесе
гарантый ад бяды:
пайшлі далей па снезе
ваўчыныя сляды.

НА ЛЫЖНАЙ ПРАГУЛЦЫ

Раз, два!
Левай!
Правай!
Успамінаю маладосць,
іду паходкай жвавай,
на поўныя грудзі ўдыхаю свежае паветра.
Незляжалы снег парыпвае ветла.
А навокал —
такая прыгажосць:
белыя далі, сінія цені!..
Думкі заснулі...
Не спяць летуценні:
бачу сябе багатым і знакамітым,
лаўрамі ўвітым
аўтарам бессмяротнага праекта,
які вызваліць тысячы рук ад цяжкой
працы...
Мае партрэты — ва ўсіх газетах...
Усе рэпрадуктары крычаць мне:
«Слава! Слава! Слава!»
Раз, два!
Левай!
Правай!
Якая прыгажосць:
сінія цені, белыя далі!..
Суровую рэчаіснасць яны нагадалі:
прыйшла яшчэ адна зіма,
падсыпала мне сівізны ў скроні,
а ў мяне як не было, так і няма
вялікага плёну:
добрыя задумы пакрыліся плесняй
іржавай,
гусцее на карку абыякавасці поўсць...

Раз, два!
Левай!
Правай!
Якая прыгажосць:
белыя далі, сінія цені,
сінія цені, белыя далі...
Далі...
Цені...
Белыя...
Сінія...
Сінія...
Белыя...

* * *

Зямля пад снегам —
    вабная жанчына,
а сонца ў небе —
    поўны сіл мужчына.
Жанчына спіць
    пад прасцінаю белай,
мужчына воддаль
тупае нясмела,
і з кожным днём
    яму ўсё больш карціць
жанчыну
    пацалункам разбудзіць.
Усё бліжэй, бліжэй
    ён падступае,
па твары
    прагным позіркам блукае,
любуецца
    святлом на юных шчоках,
дыхнуў на кудзеркі
    над вокам,
на ружы вуснаў глянуў —
    не ўстрымаўся,
прыпаў да іх
    і ўжо не адарваўся...

* * *

Пастукала сонца —
мой друг залаты —
у шыбу рукою гарачай:
— Заседзеўся, браце,
над вершамі ты,
вясну праварoніш, няйначай.
Паслухай, як звонка
звіняць капяжы,
вятрыскі шугаюць над гаем.
Зірні — каля ўзлесся
паветра дрыжыць,
пупышкі бяроз набухаюць.

Я сшытак адклаў
і хутчэй — на прастор,
на волю,
пад сонца,
пад вецер,
туды, дзе ласіныя пацеркі
бор
на гнуткае веццe
развесіў.
Там, думаю, першым
змагу я вясну
сустрэць на праталінах цёплых,
на поўныя грудзі паветра ўдыхнуць
і сокаў напіцца жыццёвых.

Ды што гэта?
Праўда, спазніўся, дзівак,
праспаў,
праваронiў,
прамарыў...

Не я,
а сусед мой — гарэза юнак
вясну ўжо вядзе
па бульвары.
Семнаццаць гадоў ёй.
Пагляд аж пяе...
На шчоках — ружовыя ўспышкі...
І грудзі
пад тонкім жакетам яе —
тужэй,
чым на дрэвах пупышкі.

ЗЕМЛЯТРУС

Уздрыгнула планета
хрыбтом Кардыльер,
у трывозе прыціхлі
і джунглі і пушчы,—
гэта зноў землятрус,
як раз'юшаны звер,
клетку мудрай прыроды
зубамі раструшчыў.
Быў на волі імгненне,
бяды ж натварыў —
будуць людзі гадамі
жахацца ўспамінаў:
сотні жыццяў забраў
і дамы разбурыў,
пакалечыў людзей,
пакалечыў скаціну.
І схаваўся, і знік
зноў у нетры зямлі,
без трыумфу фанфар,
пераможнага балю,
беззаконны ўладар
сініх гор і далін,
безразважны забойца,
бязмэтны знішчальнік.
Цяжка нам зразумець
гэты гнеў нізашто,
гэту помсту наўгад,
баязлівую смеласць —
не людское ўсё гэта.
Хто ж напраўду ён?
Хто:
прагны раю нячысцік
ці бог ашалелы?

САЛАЎІ

Памяці Антона Бялевіча

— Годзе хныкаць і плакаць! —
буркнуў дзядзька Антон,
недаплецены лапаць
шпурнуў пад услон
і накінуў на плечы
дублёны кажух:
— Руш за мною, малеча,
я цуд пакажу.

Пахудзелая поўня
вісіць над сялом,
неўзаранае поле
скародзіць святлом;
палахлівыя цені
бягуць па мяжы...
Мы на леташнім сене
у пуні ляжым.

Абгарнуліся цесна
адным кажухом;
саграваецца цела
уласным цяплом;
удыхаю паветра
густое, бы ўзвар,
і цяжэюць павекі
ад слодычы мар.

Я ж бадзёруся: рана
яшчэ засынаць,—
дзядзькаў цуд абяцаны
баюся праспаць.
Дзядзька дужа не любіць
знявагі такой,

больш ніколі нікуды
не возьме з сабой.

Хоць і кажуць, што дзядзька —
лайдак і дзівак,
без ягоных дзівацтваў
не пражыць мне ніяк.
Ён — мая ўся навука,
мая вера,
мой суд.
Я пытаю на вуха:
— Дзядзька, хутка твой цуд?

Дзядзька локцем ласкава
штурхнуў мяне ў бок:
— Ой, малеча-малява,
пусты кацялок!..
Не сапі гэтак носам,
а слыхам лаві:
вось-вось-вось за алёсам
запяюць салаўі.

І нібы па загаду,
калыхнуўшы ліству,
пачынае руладу
вясновы пяюн:
— Чок-чок-чок, ф'юць-ф'юць, ціву,
віць-віць-віць, трррр... пім-пім! —
то задужа імкліва,
то паволі зусім.

І з кустоў-пералескаў,
зарэчных гаёў
адгукнуліся песні
соцень дзвюх салаўёў.
— Я такога канцэрта
шчэ ніколі не чуў,

буду помніць да смерці,—
дзядзьку ўдзячна шапчу.

Вучыць дзядзька разважна:
— Пра смерць памаўчы.
Хай над ворагам нашым
крычаць крумкачы.
Нам з табою, мой дружа,
салоўка пяе.
А хто з песняю ў дружбе,
той вечна жыве!

ЧЫСТЫЯ ВЫТОКІ

Маналогі дзекабрыстаў

Праз тоўшчу гадоў,
праз дрымоту снягоў
з далёкіх сібірскіх нор-руднікоў
даносіцца стоены звон ланцугоў.

Там розум,
адвагу,
узлёт светлых мар,
нядолі цяжар гордых сэрцам ахвяр
хацеў пахаваць напалоханы цар.

Ды ў прысаку памяці рускі народ
іскру надзеі збярог ад нягод,—
і ўспыхнуў пажарам Семнаццаты год.

Гневам народным раструшчаны трон.
Поступам дружным працоўных калон,
жыццём
зацвярджаецца новы закон.

І ў першых шарэнгах байцоў маладых
мы бачым і светлыя вобразы тых,
хто горда стаяў ля вытокаў святых;

хто першыя ў полі ўзрасціў каласы
братэрства і волі — не дзеля красы.

Паслухаем сёння мы іх галасы.

Кандрат Рылееў:

Погибну я за край родной,—
Я это чувствую и знаю...
Свой жребий я благословляю.

«Споведзь Налівайкі»

На славу мне або на смерць ісці? —
не падарыў лёс выбару такога:
была ў мяне адным-адна дарога,
была любоў адзіная ў жыцці.

Не вынес дух прыгнёту векавога.
І як кароткі век ні караці,
а гнеў святы павінен дарасці
да адмаўлення і цара і бога.

Прадбачыў я і блаславіў шлях свой:
ірваўся ў бой з паднятай галавой,
пад шыбеніцу стаў без пакаяння.

А песню нельга задушыць пятлёй,—
яна, як Фенікс, з попелу паўстане
і будзе мужных клікаць на змаганне.

Вільгельм Кюхельбекер:

И славу мог купить за миг короткой муки...

«Грэчаская песня»

Не, не зайздрошчу я свайму герою:
за міг кароткай мукі славу ён купіў,

а я за волі міг так шчодра заплаціў —
багаццем, славай, гонарам, здароўем.
Усё, усё аддаў. І не шкадую.
Навошта слава мне, высокі чын?
Ёсць у мяне багацце —
успамін
пра незабыўную хвіліну тую,
калі з сынамі лепшымі Айчыны
глыткамі піў я вольніцы нектар,
а царскім войскам непрызнаны цар
хаваўся моўчкі за вяльможаў спіны.

І ёсць яшчэ ў мяне скарб незлічоны —
цяпло спагады, шчырасці сялян
з-пад Оршы, Мінска, Слоніма, Пружан,
што мне далі прытулак у дзень чорны.

Міхаіл Лунін:

> Народ мыслит, несмотря на глубокое молчание...
> Власть, на все дерзавшая, всего страшится.
>
> *«Пісьмы з Сібіры»*

Мяне,
ужо зняслаўленага, абшальмаванага,
старога і нядужага,
звязанага па руках і нагах
забаронамі і абмежаваннямі,
вы —
усемагутныя, здаровыя, сытыя —
спалохаліся?
Ха-ха!
Вы спалохаліся мяне?!
Зноў скруцілі,
закулі ў жалеза,
морыце голадам
і тайком шукаеце

наёмніка-забойцу...
Што ж, спяшайцеся
са мной распраўіцца:
вы можаце пазбавіцца
ад няўгодных людзей,
ды не пазбавіцеся
ад іх ідэй!
Мае пісьмы
лятуць у Лондан,
каб са старонак
герцэнаўскай «Полярной звезды»
расказаць свету
праўду аб тым,
хто такія мы, чаго хацелі;
праўду аб тым,
як вы ў кайданы закулі
праўду.

Пётр Кахоўскі:

> Я и в оковах буду вечно свободен.
>
> *Пісьмо цару з казэмата*

Вялікі ўсядзержац Расіі,
новага веку Нерон,
ты быў бы і праўда ўсясільны,
каб мы не хіснулі твой трон.

Ты б мог нашу сілу і веру,
аб волі крылатыя сны
замкнуць за жалезныя дзверы,
закуць назаўжды ў кайданы.

Ды позна!
Разбуджана прага
да новых імкненняў і дзей.

Жыве ў мужных сэрцах адвага
змагацца за шчасце людзей.

Палохаеш нас эшафотам?
Няма чаго больш нам чакаць:
вышэйшая форма свабоды —
жыццё за свабоду аддаць!

Мікалай Бястужаў:

Як здані прыгавору,—
абветраныя горы,
таежны шлях,
астрожныя цямніцы.
А мне ўсё сніцца мора...
А мне ўсё сніцца мора...
А мне ўсё мора сніцца, сніцца, сніцца...

Не толькі сніцца тое,
што хваляю крутою
нясе карвет
насустрач хмарам грозным,—
а й тое, маладое,
што воляю людскою
бурліла на Сенацкай плошчы ў дзень
марозны.

Эх, сіняя прастора,
уздыбленая штормам
і грознай навальніцай-бліскавіцай!
Стыхія-непакора,
Бурліць, грукоча мора...
Няхай жа яно вечна сніцца, сніцца!..

П а в е л П е с ц е л ь:

> Право есть следствие обязанности...
> Рабство должно быть решительно уничтожено...
>
> *«Руская Праўда»*

Без боязі ішоў на эшафот,
каб выканаць апошні абавязак
і гэтым заслужыць святое права —
судзіць, тыраны, вас
сваім судом суровым:
— Падсудныя
Раманаў Мікалай Першы,
Раманаў Аляксандр Другі,
Раманаў Аляксандр Трэці,
Раманаў Мікалай Другі
а б в і н а в а ч в а ю ц ц а
ва ўчыненні злачынстваў
супроць рускага народа
і карэннага права Грамадзянскага,
на падставе
параграфа шостага раздела трэцяга
і параграфа дзесятага раздзела пятага
Рускай Праўды
ці Запаветнай Дзяржаўнай Граматы
Вялікага Народа Расійскага
п р ы с у д ж а ю ц ц а
да пакарання смерцю
і вечнага пракляцця народнага.
Прысуд канчатковы
і абскарджанню не падлягае.

КАЛІСЬЦІ ТУТ ХАДЗІЎ КУПАЛА

Нацэленыя ў неба вежы
прыціхлі, і між іх наўпрост
у Стара Места вецер свежы
бяжыць з Градчан праз Карлаў мост.

Ах, Стара Места — град гасцінны,
мярэжы чарапічных стрэх,
касцёлы,
плошчы — як хусцінкі...
Тут з верай быў у згодзе грэх;

тут кожны крыж і кожны камень
за тысячу мінулых год
такімі кратаўся рукамі,—
хоць у музей бяры яго.

З развažлівасцю беларускай,
не верачы ў наяўнасць дзіў,
калісьці тут па вулках вузкіх
Купала стомлены хадзіў.

Была тады інакшай Прага:
не гэткай люднай, як цяпер,

не гэткай стрыманай на брагу,
не гэткай шчодрай на давер.

Сям-там яшчэ ўздыхала гора
і блякла ўцеха пазалот...
Але прарочыў Йозаф Гора
вясны бурлівае прыход.

Пясняр сахі і навальніцы,
выразнік мар людскіх і дум,
ён слухаў «Песні будаўніцтву»,
нібы з чароўнае крыніцы
піў жыватворную ваду.

І шчырыя радкі Купалы
на чэшскай мове паўтараў,
каб старамесцкія кварталы
маглі іх браць для пільных спраў.

А сёння на тых вузкіх вулках
шмат сонца і кароткі цень,
гурбой паэты на прагулку
сюды кіруюць кожны дзень.

Спяваюць звонка, як цымбалы,
над Влтавай стрункія масты...
Калісьці тут хадзіў Купала —
нястомны сейбіт дабраты.

ПРАЖСКАЕ МЕТРО

Той дзень я ў памяці збярог
ва ўсіх яго дэталях.
Другую лінію метро
у Празе адкрывалі.

На сонца жнівень быў скупы,
для свята ж пастараўся:
прамыты дожджыкам сляпым,
яснеў у промнях ранак.

Сышліся тысячы людзей
на Вацлаўскую плошчу,—
і горад яўна маладзеў,
і маладзелі вочы.

Гарэлі словы, як давер,
ярчэй за ружы-кветкі:
і «ЧССР», і «СССР»,
і «сполечне навекі»,
Для метрабудаўцаў Масквы
вянок сплятала слава...

Прайшлі праз калідор жывы
кіраўнікі Дзяржавы.

Разрэзаў стужку Прэзідэнт,
узняў руку: «Чэсць працы!» —
і запрасіў нас паглядзець
падземныя палацы.

Па эскалатарах уніз
мы ехалі без спешкі,

і ззялі весела агні,
і весялелі ўсмешкі.

А вось і станцыя! Святлом
залітыя пероны,
заходзілі, бы ў родны дом,
мы ў светлыя вагоны,—
перадавалі свой настрой
наступным пасажырам...

Пражане едуць у метро
з Градчан на плошчу Міру.

КАРЧМА «ПЧАЛА»

Гудзела ў святы вулеем пчаліным
карчма з лагоднай назваю — «Вчэла»,
што клубам, зборняй гарнякоў была,
гулялі ў ёй вяселлі і радзіны.

Хто ж мог падумаць, што навек застыне
слязой журбы вішнёвая смала,
што ка̀ты спаляць Лідзіцэ датла,
і змоўкнуць расстраляныя мужчыны...

Над дзяцельнікам кружыцца пчала;
як цень празрыстага яе крыла,
сляза спагады коціцца ў даліну.

Трывожыць сэрца памяць не пакіне...
Ахвяраў позіркі пад смуткам шкла,
а побач — урна з попелам Хатыні.

ЛАБА

Над Лабай дзень стаіць высокі.
Над Лабай плавяцца аблокі.
Над Лабай сонца — спелай ружаї.
Над Лабай мірна бусел кружыць.

Ля Лабы кучаравіць хмель.
Ля Лабы — поплаў, як пасцель.
Ля Лабы — спелы шум садоў.
Ля Лабы — поціск рук сяброў.

За Лабай — горы некрутыя.
За Лабай — нівы залатыя.
За Лабай марыва трапеча.
За Лабай — новыя сустрэчы.

А паміж Лабаю і мной
блукае мроя — вобраз твой,
такі мне блізкі
і... далёкі!

Над Лабай дзень стаіць высокі...

УСМЕШКА ГАГАРЫНА

Зноў мне — турысцкаму вязню —
паказваюць дзіва за дзівам:
у Марыянскіх Лазнях — лазню,
у Пльзені — пльзенскае піва,
у замках — вежы з байніцамі,
у касцёлах — алтары і арганы,
у музеях — фрэскі маляўнічыя
ды скульптуры ваяўнічыя
рыцараў і атаманаў.

Калі пад'язджалі да Карлавых Вараў,
нас папярэдзілі строга:
— У Тэплай рэчцы вада — як вар, а
жыве ў ёй,
не варыцца,
стронга.
Гэткі ж і фантан гарачы —
рук сваіх не апячыце;
на добры ўспамін гарлачык
з доўгім носікам купіце...

Зроду я пра сувеніры не марыў.
Іду з-пад прыгожых гандлярскіх падстрэшкаў
на плошчу,
дзе Карлавы Вары
Гагарын
саграває бронзавай,
роднай мне,
ўсмешкай.

МАРАВІЯ

Мірны край — Маравія...
Горы і лясы...
Ліпы кучаравыя
млеюць ля шашы...
Самалёт пад небам...
Коні за ракой...
Пахне спелым хлебам,
скошанай травой.

Адчыні, таварыш,
крышачку акно,
хай абмые твары
ветрам, як віном,
голавы захмеліць
водарам густым,
валасы пабеліць
пылам залатым...

Коціцца аўтобус
у тунель прысад.
І зямля, як глобус,
верціцца назад,
верціцца, раскручвае
памяці рулон.

. . . .

— Цяжка аднарукаму,—
крэкча Радзівон,—
ні скруціць цыгаркі,
ні забіць цвіка...

Хтосьці пытае:
— Дзядзька,

дзе ж твая рука?
— Дзе? Ішлі на захад,—
сеў ён на бярно,—
увесну сорак пятага
вызвалялі Брно,
ля ракі Світавы
бралі рубяжы...
Гэта ордэн Славы
там я заслужыў.
І руку пакінуў...
Быў гарачы бой,—
аскабалак міны
зрэзаў — як касой...
Добра, што не правую...
Добра, што жыву...

Мірны край — Маравія...
Воблакі плывуць
над табой, зялёнай,
як вясна сама...

Дзядзьку Радзівона
я ўспомніў нездарма,
яго ордэн Славы
і рукаў пусты...

Над ракой Маравай,
над ракой Світавай —
еднасці масты.

ЗАВІРУХА Ў ТАТРАХ

Нездарма шчымела ў сэрцы скруха
і круціла косці ламата,—
загуляла ў Татрах завіруха,
па адгор'ях вецер засвістаў,
закруцілі снежныя віхуры,
сцежкі і дарогі замяло...
Стала ціхім,
сумным
і панурым
ўчора шчэ вясёлае сяло.
Лепіцца яно
гняздом арліным
на скале крамністай векавой.
Над сялом —
аснежныя вяршыні,
пад сялом —
глыбокая цясніна,
да краёў залітая імглой...

На сляды славацкіх партызанаў
марыў я натрапіць у гарах,
ды буранам гэтым нечаканым
быў загнаны
пад гасцінны дах.
Можа, злёг бы,
як мядзведзь,
у спячку
пад снягамі тут аж да вясны,
каб не вочы сінія славачкі,
што маланкамі
трывожаць сны;
каб не песня,
што ў юнацтва кліча,

груз гадоў скідаючы з плячэй
(песня прысвячаецца Паўлічку,
ну а мне хіба з таго лягчэй?):

— Ні за Франам, ні за Янам
не ступлю і кроку.
За Паўлічкам, за каханым,
Дунай пераскочу!
Дунай, Дунай, Дунай, Дунай —
шырокае поле.
Толькі ты мне, толькі ты мне
ашчаслівіш долю.

І калі з'явіўся той Паўлічка —
прыгажун,
асілак,
рагатун,—
ўсе мае спадзеўкі,
нібы знічкі,
спапялелі, згаслі на ляту.

...Нездарма шчымела ў сэрцы скруха
і круціла косці ламата,—
загуляла ў Татрах завіруха,
па адгор'ях вецер засвістаў.

СЦЮДЗЁНЫ ВАДАСПАД

З гары высокай
сляпая вада падае:
не круціць жорнаў —
ніхто не здагадаўся пабудаваць
млын;
не палівае град —
навокал шэры камень, нішто не
расце.

З гары высокай
сляпая вада падае,
падае дні,
гады,
стагоддзі,
дарэмна траціць энергію...

З гары высокай
сляпая вада падае...

Няўжо у гэтым —
яе мудрасць?

* * *

Гураль — як Чорная гара,
захутаная хмарамі турбот,
доўга стаіць непрыкметны,
бо маўчыць.

Аднойчы ён
варухне шырокімі плячамі,
скіне хмары-туманы,
і ўсе ўбачаць,
які ён высокі
і горды,—
як Чорная гара.

АТАМАН АКСАМІТ

Славацкая балада

За Сцюдзёным вадаспадам
на зялёнай паланіне
сабіралася на раду
братчыкаў дружына.

Па гарах паўзлі туманы,
засланялі хмары сонца.
— Хто ў нас будзе атаманам —
бацькам нашым, «водцам»?

— Няхай Петра верхаводзіць,
мы яму ўсе верымі
Петра шапку зняў:
— Я згодзен.
Дзякуй за давер'е,
за давер'е, за пашану,
за добрае слова.
Буду вамі атаманіць,
ды з адной умовай.
Гучнае імя звычайна
выбіраюць атаманы,
каб яно сваім гучаннем
люд на бітву падымала.
Я ж з радзіны працавітай,—
быў і буду Аксамітам.
Грознае імя звычайна
выбіраюць атаманы,
каб яно сваім гучаннем
жах тыранам наганяла.
Ці ж мне славіцца бандытам? —
Быў і буду Аксамітам.
Звонкае імя звычайна
выбіраюць атаманы,

каб яно сваім гучаннем
волю вольную ўслаўляла.
    Не хачу стаць знакамітым,—
    быў і буду Аксамітам.
— Як ты хочаш называйся,
хоць гаршком гліняным,
толькі ў бой вядзі на панства,
будзь нам атаманам.
Чужаземцы і магнаты
на зямлі лютуюць,
край рабуюць, паляць хаты
і дзяўчат гвалтуюць.
Плачуць сіраты і ўдовы,
у ярме — сяляне...
Топча вораг нашу долю,
веру нашу ганіць.
Больш цярпець прымус не хочам,
час расплаты блізкі.
Кажуць, едзе ўжо ў Лявочу
біскуп каталіцкі:
з Кракава праз Піяніны,
у чорнай карэце...
Добра ў Чортавай цясніне
мы яго «прывецім»:
Аксамітавай пятлёю
за каўнер сутаны,
пад асінаю сухою...
Будзь нам атаманам!
Будзь нам бацькам,
будзь нам «водцам»,
светлай галовою!
— Слухайце каманду, хлопцы!
Па конях! За мною!

Прысягала атаману
братчыкаў дружына.
І спаўзалі з гор туманы
ціхія ў даліну.

ГУРАЛЬСКАЯ ПЕСНЯ

— Гэй, налі паўней!
Лезе ў галаў песні пачатак,
а не ведаю, што далей.

— Гэй, п'ём. Будзь здароў!
Адно віно ўсіх раўняе:
пастухоў і цароў.

— Гэй, не стаў, пі да дна,
каб мы сустракаліся
гэтак штодня...

— Гэй, налі па другой!
Ці помніш, з табой мы хадзілі
да дзяўчыны адной?

— Гэй, не разлівай!
Хто нам верне ў сэрцы нашы
маладосці май?

— Гэй, яшчэ па адной!
Летам віно нясе прахалоду
і грэе зімой.

— Гэй, чаго спахмурнеў?
Тая дзяўчына даўно не чакае
ні цябе, ні мяне...

ДУНАЙ

Дзень добры, слаўная рака, блакітны звон —
Дунай!
Ад бацькі Нёмана прывёз табе паклон,
Дунай.
Віруй і скалы падмывай, імчыся ўдаль,
Дунай,
ды песні новыя люляй на грэбнях хваль,
Дунай.
Ці, можа, хочаш нагадаць ты сёння мне,
Дунай,
аб пераможнай, у сцягах, красе-вясне,
Дунай,
калі праз горныя хрыбты, лясы, палі,
Дунай,
Чырваназорыя арлы зару няслі,
Дунай?
Да Перамогі выпаў лёс не ўсім дайсці,
Дунай...
А многім з іх шчэ не было і дваццаці,
Дунай...
І сонечны настой вясны п'яніў іх сны,
Дунай.
Ім так хацелася дамоў прыйсці з вайны,
Дунай,
Сваіх каханых і матуль, сяброў абняць,
Дунай...
На берагах тваіх яны ў магілах спяць,
Дунай...
Ім так хацелася дажыць да нашых дзён,
Дунай...
Глядзі ж, надзейна беражы святы іх сон,
Дунай!

«СЛАВАЦКІ РАЙ»

Цудоўны край — «Славацкі рай»,
курортныя мясціны:
скалістыя вяршыні,
квяцістыя даліны.
На схілах гор —
адвечны бор,
ядловец пахне
і чабор.
Каменні —
самацветаў злісткі.
Над стромамі —
сцяжынак ніткі:
няверна ступіш —
і ў цясніну
цябе раптоўны сполах
скіне,
а ў той цясніне —
востры камень:
нагамі падай
ці рукамі...
Фашысты лезлі ў гэты край —
у пекла трапілі
ці ў рай?

Маўчыць аб тым «Славацкі рай»...

СЛУХАЮЧЫ ДВОРЖАКА

Над рунню жыта ўзвіўся
і павіс на нітцы промня жаваранак,—
сярэбранай песняй
звоніць ён у купал неба.
Паміж кустоў альховых
булькоча рачулка,
у соннай яе завоіне
маці мочыць сувой палатна
і рассцілае яго
на казяльцовым лузе...
А я, пяцігадовы неслух,
бягу па гэтай мокрай сцежцы,
аж пырскі ляцяць з-пад босых ног.

Усё гэта зноў бачу,
усё гэта зноў чую,
слухаючы Дворжака.

НА ДУКЛЯНСКІМ ПЕРАВАЛЕ

На Дуклянскім перавале
вятрыскі спыняюць бег...
На Дуклянскім перавале
слава
      і тая ў журбе...
На Дуклянскім перавале
рассыпаўся звон жаўрукоў...

Грудзямі тут фронт прарывалі
салдаты гвардзейскіх палкоў.
Мы помнім — палегла іх колькі,
і помнім мы — колькі прайшло...
Тут абеліскі і ёлкі
вартуюць квяцісты лог,
дзе «тыграў» і «фердынандаў»
спыніўся бясслаўны паход,—
агнём бранябойных снарадаў
прабіта браня навылёт;
ля гусеніц рваных, іржавых
рамонкі, як зоркі, цвітуць,
буяюць высокія травы
і глушаць тугу-немату.

А горы ўсе сонцам заліты,
сінеюць у дрогкай смузе...

Цяпер тут, пад небам адкрытым,
адкрыты
            ваенны музей.
Дасведчаных экскурсаводаў
паслухай, а сам — уяві,
чаму для славянскіх народаў
ты — брат па крыві.

ЗМЕСТ

Жычка Хв.

Ж 94 Абавязак: Вершы.— Мн.: Маст. літ., 1979.— 112 с., іл.

45 к.

У новай кнізе вершаў аўтар раскрывае багаты духоўны свет нашага сучасніка, які знаходзіць высокі сэнс жыцця ў выкананні свайго пачэснага абавязку — аддана служыць народу, мацаваць магутнасць сацыялістычнай Айчыны.

Чытача зацікавяць таксама вершы аб подзвігу дзекабрыстаў, паэтычны рэпартаж з паездкі ў братнюю Чэхаславакію.

Ж $\frac{70403-214}{М 302(05)-79}$ 47—80

ББК 84 Бел 7
Бел 2

Федор Дмитриевич Жичка

ДОЛГ

Стихи

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Рэдактар Р. І. Барадулін. Мастак П. М. Драчоў. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар С. А. Абрамчук. Карэктар В. В. Шарамета.
ІБ № 854

Здадзена ў набор 22.06.79. Падп. да друку 14.11.79. АТ 01315. Фармат 75×90 1/32. Папера друк. № 1. Гарнітура літаратурная. Высокі друк. Ум. друк. арк. 4,37. Ул.-выд. арк. 3,77. Тыраж 5000 экз. Зак. 2328. Цана 45 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, Паркавая магістраль, 11.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

45 к.